

N:o 47.

Ank. till Riksd. kansli den 28 mars 1901, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta förslag om beviljande af anslag för understödjande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar.

(R. A.)

Uti särskilda inom Andra Kammaren väckta, till statsutskottet remitterade motioner har föreslagits:

dels i motionen n:o 17, af herr *O. Nylander*, att Riksdagen behagade besluta att till låneunderstöd för enskilda jernvägar ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett extra anslag af 7,500,000 kronor, att utgå under fem år från och med 1902 med 1,500,000 kronor årligen, dock så, att belopp, som ej blifvit till utgående under ett af dessa år anvisadt, må för ett efterföljande år af samma femårsperiod disponeras, samt för öfrigt på de vilkor, som Riksdagen närmare må bestämma;

dels ock i motionen n:o 46, af herr *A. Th. Carlheim-Gyllensköld*, det Riksdagen måtte besluta att till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett extra anslag af 10 millioner kronor under fem år från och med 1902 med 2 millioner kronor årligen, på så sätt understödja enskilda jernvägsanläggningar, att $\frac{1}{3}$ af den utaf kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna och Kongl. Maj:t bestämda anläggningskostnaden lemnas det sökande, med i nåder godkända kartor, kostnadsförslag och bolagsordning försedda jernvägsaktiebolaget som anslag utan återbetalningsskyldighet, och $\frac{1}{3}$ af samma anläggningskostnad mot preferens-

aktier, stamaktier eller som lån enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, då $\frac{1}{3}$ af anläggningskostnaden är af det sökande jernvägsaktiebolaget tecknad i aktier, dock så, att belopp, som af denna jernvägsfond icke skulle utgå under ett år, må för efterföljande år af femårsperioden disponeras, äfvensom i öfrigt på de vilkor, Riksdagen finner för godt närmare bestämma.

På sätt motionärerna erinrat, utgår med innevarande år den period, för hvilken 1896 års Riksdag beviljat anslag till understödande af enskilda jernvägsanläggningar. Då behovet af ökade jernvägskommunikationer i vårt land fortfarande gör sig gällande, torde staten icke nu böra upphöra att befrämja den enskilda företagsamheten för åstadkommande af sådana förbindelser. I afseende å sättet för understöds meddelande synes giltigt skäl ej förefinnas att frångå det förfaringssätt, som Riksdagen nu sedan trettio år tillbaka iakttagit, nemligen att till Kongl. Maj:ts förfogande för en tid af fem år ställa ett bestämdt anslag att i enlighet med af Riksdagen meddelade vilkor utgå såsom lån till nya jernvägsanläggningar. Sådant låneunderstöd får enligt gällande bestämmelser uppgå till högst hälften af den beräknade anläggningskostnaden. I herr Carlheim-Gyllenskölds motion har, såsom ofvan nämnts, nu föreslagits, att enskilda jernvägsföretag skulle af staten understödjas med belopp, motsvarande två tredjedelar af anläggningskostnaden, samt att hälften af detta understöd skulle utgå i form af anslag utan återbetalningsskyldighet och den andra hälften lemnas såsom lån eller — hvilket motionären synes företrädesvis åsyfta — mot öfverlåtelse till staten af aktier uti jernvägsbolaget i fråga. Detta förslag synes utskottet i intet afseende vara att förorda. Att staten skulle för åvägbringande af enskilda jernvägsanläggningar lemna kraftigare stöd än det, som beredes genom låneförsträckning på billiga vilkor, torde ingalunda vara behöfligt och synes äfven kunna verka till skada genom att framkalla och bringa till utförande mindre välbetänkta företag med otillräcklig ekonomisk bärighet. Med afseende härå kan det icke synas utskottet lämpligt att, på sätt motionärens förenämnda förslag afser, minska de enskildes delaktighet uti och deras ekonomiska ansvarighet för jernvägsföretag, som af dem igångsättas. Det understöd, staten till sådant företag lemnar, bör därför ock enligt utskottets mening utgå endast i form af lån samt, såsom nu sedan en längre tid tillbaka varit stadgadt, lämpligen begränsas till halfva anläggningskostnaden. Jemväl öfriga vilkor för utlemnande och tillgodonjutande af ifrågavarande understöd anser utskottet böra bibehållas för den nya fonden.

Hvad angår lånefondens belopp, bör vid dess bestämmande ej endast

tagas i betraktande de anspråk, som kunna antagas blifva ställda på lån från fonden, utan ock behörigt afseende fästas dervid, att icke i följd af uppmuntran från statens sida det enskilda jernvägsbyggandet alltför mycket forceras. Uppenbart är, att i den mån staten anslår medel att på förmånliga villkor utlemnas såsom lån till enskilda jernvägsanläggningar, framkallas ock ansträngningar från kommuner och enskilde för att uppbringa motsvarande belopp och sålunda komma i åtnjutande af statslån för utförande af de jernvägsföretag, hvaraf de hafva intresse. Jemte det att betydande kapital sålunda bindes, är ock att märka, huru som till dylika företag dragas arbetskrafter från jordbruk och näringar. I betraktande häraf synas särskildt de nuvarande ekonomiska förhållandena böra mana till stor försigtighet; och skulle hänsyn tagas allenast till den nuvarande ställningen, borde enligt utskottets mening fonden begränsas till fem millioner kronor eller samma belopp, hvar till densamma för en hvar af de tre femårsperioder, som närmast föregått den nuvarande, varit bestämd. Då emellertid ifrågavarande fond skall vara att disponera under en följd af år och sålunda icke bör bestämmas endast efter de mindre gynsamma omständigheter, som nu föreligga, har utskottet — med tanken fäst jemväl dervid, att fonden bör sättas till så stort belopp, att under perioden ytterligare anspråk på låneanslag för enskilda jernvägsanläggningar icke skola behöfva till Riksdagen framställas — funnit sig hafva skäl tillstyrka, att Riksdagen nu för ändamålet beviljar 7,500,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af ofvan omförmälda motioner, må till låneunderstöd för enskilda jernvägar bevilja och ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett extra anslag af 7,500,000 kronor, att utgå under fem år från och med år 1902 med 1,500,000 kronor årligen, dock så, att belopp, som ej blifvit till utgående under ett af dessa år anvisadt, må för ett efterföljande år af samma femårsperiod disponeras, egande Kongl. Maj:t att å detta anslag till understödjande af nya, ännu ej påbörjade enskilda jernvägsanläggningar anvisa af Kongl. Maj:t beviljade understödsbelopp, att utgå i enlighet med följande villkor och bestämmelser:

- 1:o) att kostnadsförslag och arbetsplan fastställas af Kongl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, hvilka jernväg skall beröra, varande det sökande

bolaget skyldigt att godtgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga kontrollundersökningar, besigtningar, extra biträdens användande med mera dylikt, hvilka kunna af kostnadsförslagets och arbetsplanens granskning föranledas;

2:o) att det lånesökande bolaget, för att kunna erhålla statsunderstöd, skall vara skyldigt hos Kongl. Maj:t styrka, att det förfogar öfver ett kapital, som jemte statslånet är fullt tillräckligt till jernvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla och hvaraf minst så stor del, som motsvarar hälften af den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras af inbetaldt eller tecknad aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lemnadt tillskott till jernvägsanläggningens utförande;

3:o) att låneunderstödet må utgöra högst hälften af anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget samt lyftas i mån af arbetets fortgång på sätt och å tider, som Kongl. Maj:t bestämmer, dock med iakttagande deraf, att inbetalningarna å den del af anläggningskapitalet, som bör utgöras af aktiekapital eller eljest utan återbetalningsskyldighet lemnadt tillskott, skola ske i förhållande till de andelar af lånesumman, som lyftas, och före lyftningen af dessa låneandelar; skolande härjemte en tiondedel af den beviljade låneförsträckningen innestå, till dess besigtning af jernvägsanläggningen blifvit i öfverensstämmelse med § 2 mom. 2 af kongl. kungörelsen den 11 december 1874, angående ordningen för afsyning och besigtning af enskilda jernvägar och deras upplåtande för allmän trafik, förrättad och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till banans öppnande för allmän trafik;

4:o) att i afseende å ifrågavarande försträckningar skall iakttagas:

a) att annuiteten beräknas till fem procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fyra och en half för hundra å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör afbetalning derå;

b) att anstånd med räntans erläggande må medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skall vara färdig och för trafik öppnad; skolande beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd sålunda medgifves, till staten inbetalas, sedan genom de stadgade annuitetsliqviderna all öfrig ränta, med hvilken anstånd icke beviljats, blifvit gulden och kapitalet godtgjort, så att efter nämnda tids förlopp med annuitetens erläggande fortfares så länge, till dess äfven beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd medgifvits, blifvit till staten inbetaldt; och

c) att kapitalafbetalning skall vidtaga tre år efter den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skall vara färdig och för trafik öppnad;

5:o) att jernvägsanläggningen med alla dertill hörande byggnader och materiel, äfvensom all bolagets öfriga egendom, skall utgöra säkerhet för den af staten lemnade försträckning, och staten till säkerhet för sin fordrans utbekommande erhålla inteckning med förmånsrätt framför hvarje annan fordran i den jernväg, för hvafs anläggning den ifrågavarande försträckningen beviljats; börande ej mindre, såsom vilkor för statslånet erhållande och tillgodonjutande, i bolagsordningen intagas stadgande om bolagets skyldighet att till säkerhet för statens fordran inteckna bolagets jernväg med förmånsrätt för samma fordran framför hvarje annan fordran hos bolaget, än ock en tredjedel af det beviljade statslånet innestå, till dess inteckning med ofvan stadgad förmånsrätt i bolagets jernväg meddelats för förut lyftade andelar af lånet; hvarjemte ofvanberörda sista tredjedel ej må utbekommas, förrän inteckning för dess belopp med förmånsrätt framför hvarje annan fordran än statens blifvit i bolagets jernväg behörigen meddelad;

6:o) att Kongl. Maj:t skall insätta en med särskild instruktion försedd ledamot i direktionen för hvarje jernvägsbolag, som innehar lån af staten, och utse en revisor att deltaga uti granskningen af bolagets förvaltning och räkenskaper, samt att arfvode

till sålunda utsedd direktör och revisor skall bekostas af bolaget;

7:o) att hvarje jernvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, skall vara skyldigt underkasta sig så väl de bestämmelser i fråga om samtrafik, hvilka Kongl. Maj:t kan finna godt för bolaget bestämma, som ock i öfrigt alla de vilkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga; samt

8:o) att hvarje sådant bolag, som nyss är nämndt, må, då Kongl. Maj:t så pröfvar lämpligt, dels utan kostnad eller årlig ersättning undfå upplåtelse af den för jernvägsanläggningen erforderliga, kronan tillhöriga mark, som står under dess omedelbara disposition, hvaremot, när fråga är om boställsjord eller annan åt enskild person med åborätt eller annorledes upplåten kronojord, ersättning derför af bolaget bör lemnas i enlighet med gällande expropriationslag, dels ock kostnadsfritt begagna sådana å kronans egor belägna kalk- och stenbrott jemte grustäppter, som kunna vara disponibla.

Stockholm den 21 mars 1901.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.